

אביהם, ואם לא ירצו אין לכופם¹³, ואם כן עיקר ההקדש תלוי בהם, והם הם המקדישים. ולכן אין בידם לחזור בהם ולהחזיק במה שהקדישו כבר. אלא אם רצון הקהל לעשות טובה עמהם ולתת להם מנה יפה, משום „ועשית הישר והטוב“¹⁴ זהו הנלע"ד ומצור ישראל אשאל יורגי מתורתו נפלאות אמן.

אוצר החכמה

סימן ה.

לצאת. לו הונח שכדבריהם כן הוא שהתרו בו לצאת, ולא רצה, היינו אומרים שהרב פשע על מניעת היציאה, אבל אחר שמעשים בכל יום היה, שבעת היציאה היו נתפסים, הם ונשיהם ובניהם וכל אשר להם, איך היה ראוי שיצא, ובפרט אדם כמוהו אשר לא ניסה להלוך ברגליו מהתענג ומרוך, כשאר הבורחים שהיו יוצאים ברגליהם רב המרחק, ואח"כ היה מזדמן להם נושא אדם. וכ"ש וק"ו איש אשר לא ישמע לשון הגוים, וגם הם לא ישמעו את לשונו, איך יעצותו לצאת מן המקום. שבודאי היה שיתפסוהו בעת היציאה כדין בורח, כאשר קרה לזולתו, עם היותם בקיאים בדרכים ובקיאים בהם ובלשוניהם.

גם מה שכתבו שהתרו בו לא יצא מן הבית חוצה, ולא שמע לקולם, ובסיבת יציאתו נתפס. מי יאמין שאדם גדול כמוהו, ודבר הדור, לא ישמע למיעצים אותו לתועלתו, על פי אומדנא נדין, שאין לדברים אלו שורש וענף. אמנם בר מן דין, אני ידעתי סיבת אותו ההפסד, שלא בא בשביל שראוהו והלשינוהו לאומות, וזולת שהצר הצורך שאל מקהלות הקדש אשכנזים וספרדים, ת"ק גרושוס קודם ההפסד הזה, כמו עשרה ימים. וכאשר ראה שלא שמעו בקולו בדברו אליהם יום יום, (או צוה) בערה בו חמתו, וצוה למלאכי האף, שביום שבת קדש יכנסו בבתי כנסיות, ויקחו מהספרדים ומהאשכנזים, וכן עשו, ולקחו ג' מהאשכנזים, וכמה יחידים מהספרדים, וענו בכבל רגלם, עד שנדרו אחד עשר אלף, חוץ מההוצאות (וכך) על כל א' וא' כפי כחו, כי כבר מקודם אכל מכוללות היהודים סך גדול יותר, שעלה חוב על הק"ק ספרדים קרוב לחמשים אלף או יותר, ואת ידעתי כי כן, ואין בזה ספק כלל.

ואבא עתה להרוס הבנין החזק שעליו ועל יסודו בנו פרנסי הק"ק יצ"ו כל בניינם לחייב לרב זלה"ה, באומרם להם פדוני עכ"פ, ואני אפרע, דסבירא להם, שבוה מחל הרב זלה"ה השטר שעשה עליהם, שהם חייבים להצילו מכל צרה וצוקה, ולפדותו מכל נזק שיבא אליו מצ...

מעייניו שפיר חזינו דהבנים בעצמם הם המקדישים. לפי שאביהם לא הקדיש בהיותו בחיים, אלא שצוה שהם יפרישו אב[ל לא] הקדיש ולא הפריש שהרי עד אחר מותו אין כאן הקדש, ובעת ההיא אין בידו טובו ונדר ל... עליה כדכתב המרדכי ז"ל בהגהות עיין שם. והם אינן מקדישין אלא שמצוה לקיים דברי המת ודברי

1234567

[שאלה]. על דבר החוב סך אלף ומאתים גרושוס שחייבים הק"ק אשכנזים להרב החסיד האב"ד כמהר"ר ישעיה אשכנזי זלה"ה לפרוע בחדש ... שנת [ה'ש"ץ] ופרנסי הק"ק אחרו זמן הפרעון עד היום ועד בכלל, בטענת תפיסת הרב הנ"ל בזמן הצר הצורך פארוך ריג¹. ושמעתי שסדרו טענותיהם לאשלי רברבי להתיצב הדבר לפני מלכים, מאן מלכי רבנו, הם הרבנים המצויינים העומדים על כסא ההוראה בשלשה ארצות שמהם יוצא תורה לכל הארצות. וגם אחי ורעי החכמים השלמים האפוטרופסים שבצפת תוב"ב ודאי שגם המה בחכמתם סדרו תשובות נצחיות כדת וכהלכה, נגד טענות פרנסי הק"ק, כדי שדבר שניהם יבא עד האלדים המומחים הנז', ועל פי גזרתם כל אחד יבא אל מקומו לשלום. אכן אני הצעיר זעירא דמן חברי א' מן אפוטרופסים שמינה הרב זלה"ה, לא זכיתי לחוות דעי בימים ההם, כי הייתי נע ונד ממשא מלך ושרים. לכן נזורתי אחר, ועתה שזיכני האל לחזור על כני, פה חברון תוב"ב. אמרתי אענה גם אנכי חלקי, אע"ג שקדמוני רבנו. ומה יכולתי דבר, שהכל בודאי לא נכחד מהם, ובודאי היפכו בזכות היתומה בת הרב זלה"ה, כדת מה לעשות. אמנם כי היכי דלימטיה לי שיבא מכשורא מברכות הרב זלה"ה, לכן מלאני לבי לכתוב ראשי פרקים, ויהיו דברי מעטים, כי אין כוונתי זולת הסיבה הנז'.

ואמרתי הגה באתי עתה, לסתור טענותיהם על פי סברתם, שחושבים שהרב זלה"ה חייב להם מצד התפיסה, וכאילו היה בחוב זה, אחד מהשלשה דברים שנפרעין מן היתומים קטנים, כי ודאי לא שמו את לבם לזאת, ונעלם מהם דין זה, לא ידעו ולא הבינו דין זה, עם היותו פשוט כדברי הפוסקים כמו שאכתוב לבסוף. אמנם ענין זה יבא על החיתום. אכן, גם אילו לא היה כן הדין, אלא שיש יכולת להפרע מן היתומים, איני רואה שום חיוב על הרב זלה"ה כלל.

כי על מה שטוענין, שהתרו בו ברב זלה"ה שיצא מן המקום בזמן אשר החמס קם למטה רשע ושהוא לא רצה

קנין" עכל"ל. והרב זלה"ה כתב בחיבורו הגדול על מה שכתב הטור חו"מ סי' י"ב, "והר"ר ישעיה כתב מה שצריכין קנין דוקא במידי דמצי למחדר ביה כגון אתן לך או במחול לך ותפיש שטרא" וכו'. כתב הרב בית יוסף זלה"ה ז"ל, "זהו מה שכתבתי בסמוך בשם התוספות ואפי' אם גפרש שהקנין הוא לאחר הפשרה אין ראייה מכאן דמצי למימר דהקנין על אותו שיש לו לאחר לפרוע אבל להאי דמחיל אין צריך קנין". עכל"ל. וכתב עוד בסמוך על מה שכתב הטור וא"א הרא"ש ז"ל [לא] חילק. זה לשונו, "בפ"ק דסנהדרין סתם וכתב דפשרה צריכה קנין ובפ' המקבל כתב ומכאן ראייה דמחילה לא בעיא קנין והא דאמרינן בפ"ק דסנהדרין דפשרה צריכה קנין דשניהם צריכין להקנות זה שימחול לו חצי וזה שיפרע לו חצי שאני התם דדמי למחילה בטעות כשידע א' מהם שהדין עמו יאמר אילו הייתי יודע זה לא הייתי מוחל או אם הייתי יודע שיאמרו לי למחול כל כך לא הייתי מתרצה". נ... עין הרואה בעיני השכל יראה מכל מה שכתבתי בשם גאוני עולם אלו דסברי דמחילה [אינה צריכה] קנין דכשהוא מחילה שיוכל לטעון לא עלתה על לבי דבר גדול בזה כיון שאין הדבר ... שהדבר נעשה על ידי אחרים שמפני כן יוכל לטעון אילו ידעתי כן לא הייתי מוחל שאז אין [מן מועיל מחילה] בדברים וצריכה קנין כי הוא ממש כענין הפשרה, ולכן כתב הרב בית יוסף משם בה"ג, "דפשרה צריכה קנין על המחילה אעפ"י שעושין הקנין אחר הפשרה ומ"מ אין ללמוד מכאן על שאר מחילה שתהא צריכה קנין דמחילה שעל ידי פשרה אעפ"י שיודע מה מוחל דומה למחילה דטעות לפי שמוחל על פי עצתם של הדיינים שהשיאו אותו למחול לפיכך צריך לאלם הדבר על ידי קנין". עכל"ל. הרי בפירוש ש[כל] שתלוי בדעת אחרים ולא בו, צריכה לאלם אותה המחילה על ידי קנין ... אשר לא עלתה על לב והדבר תלוי ברשות אחרים שהלואי על ידי קנין תהיה המחילה מחילה ... כדברי הכל שבדאי לא מחל לחוב את עצמו ושימכור את כל אשר לו, ויהיה מחזור על הפתחים הוא וזרעו אחריו, ודאי שמחילתו לא היתה מחילה.

עוד יש לדין, שגם אם נודה שמחילה כזאת היתה מחילה אפי' שהיתה בלא קנין, יש צד אחר שמצדה אינה מחילה, להיותה בשעת צער. כי אם אז אמר שהיה מוחל התנאי שביניהם, היה כדי שימהרו ע"י כן לפדותו, כי ודאי אמר בלב, שאם לא יאמר להם כן, יתשללו בפדיונו. וזאת נקראת מחילה באונס, שאינה מחילה. כמו שכתב הרשב"א ז"ל בתשובותיו והביאם הרב הבית יוסף בחיבורו הגדול בסי' י"ב, ובפרט במה שכתב משם הרב

... ובמחילה מתורתם שאין בענין זה יכולת לחייבו לרב זלה"ה כי [מחילה] אינה צריכה קנין כאשר כתבו הפוסקים ז"ל. עכ"ז בדבר כזה צריך קנין. דעד כאן לא אמרינן מחילה [אינה] צריכה קנין, אלא כשמחול מה שיש לו ביד אחרים, כגון מלוה, או פקדון, שכבר הם תפוסים בו, והוא מוחל, מיד הם זכין במה שבידם. אבל שימחול בדבר שעדיין לא יצא מרשותו, אלא שמוחל להם על מה שיקחו, לא מיקרי מחילה. וראיה לדבר שהרי כשכתב הרמב"ם ז"ל דין זה בפ"ג מה' זכיה כתב ז"ל, "מחל חוב שיש לו עליו או נתן לו הפקדון שהיה מופקד אצלו הרי זו מתנה הגקנית בדברים ואינו צריך דבר אחר". עכל"ל. גם הטור בח"מ סי' רמ"א כתב ז"ל, "אבל המוחל לחבירו דבר שהוא חייב לו אין צריך קנין, אלא מיד כשמחל לו, זכה במה שבידו". עכל"ל. הא דשני המאורות הגדולים הל... לשונם ללמדנו שלא נאמר מחילה אינה צריכה קנין, אלא לדבר שכבר הוא ביד חבירו, אבל לדבר ש[אינו] ביד חבירו ודאי צריכה קנין². גם הרשב"א ז"ל כתב בתשובה, "מה שגסתפקת במוחל לחבירו כמה מנכסיו אם מחילתו מחילה, בודאי המוחל לחבירו כל מה שיטול מנכסיו, יכול הוא לחזור בו שיטול. אבל אחר שנטל, מה שנטל, נטל. ודוקא מטלטלין, אבל קרקע לא, אפילו שדר בה והחזיק לפי ... לא שייך בה תפיסה דקרקע בחזקת בעלה עומדת". עכל"ל. הרי בפירוש איתמר בדברי ה[רב] דמחילה אינה צריכה קנין הוא בדבר דשייך תפיסה דאז התפיסה הויא במקום קנין הא במה [שלא] תפס, אפי' שמחל אין מחילתו מחילה. כ"ש וק"ו דאין לומר מחילה אינה צריכה קנין בדבר [שתפוס] לעצמו, שיצטרך למכור את כל אשר [לו] שבדאי לא גמר למחול על דבר זה. ואפי' שדבר זה בעיני [הוא פשוט] כביעתא בכותחא וכך ראיתי שהיו דנין בצפת רבני הדור. עכ"ז אביא ראייה ממה שאמרו בגמרא דסנהדרין תניא³ בצוע בשלשה דברי ר' מאיר וחכמים אומרים ביחיד ומסקנא דגמ' והלכתא פשרה צריכה קנין וכתבו התו' ז"ל, "והלכתא פשרה צריכה קנין, אם גפרש דקנין של פשרה עושים קודם הפשרה וקונין זה מזה לעשות כמו שיאמרו הדיינים הן לשלם הן למחול אין לדקדק מכאן דבעלמא מחילה צריכה קנין דמה שצריך הכא קנין על המחילה משום דאי לא הוי קנין הוי כמו מחילה בטעות שלא היה יודע שיאמרו לו למחול כל כך ואע"ג דהשתא דהוי קנין הוי כמו קנין בטעות שלא היה יודע שיאמרו לו למחול כך אלימא מלתא טפי בקנין מבלא קנין. ואפי' אם גפרש שהקנין הוא אחר הפשרה אין ראייה מכאן דמצינן למימר דהקנין על אותו שיש לו לפרוע אבל להאי דמחיל אין צריך

2 ע"י בדיני ממונות ח"ג הל' מתנה פרק א סעי' ד. 3 ד"ו ע"א.

הנז', שנשאל על שמעון שחייב לראובן מנה, וכפר בכל, ובשום פנים לא רצה להודות, אבל אמר לו עשה לי מחילת שמים ומחילת בריות, ואתן לך חמשים זוז. וראובן כדי שלא יאבד הכל נתרצה, ועשה לו מחילת שמים ומחילת בריות, אם נפטר שמעון בכך. והשיב דברים ברורים אני רואה, שאין שמעון יוצא ידי שמים בכך. שלא כתב לו ראובן אלא מתוך האונס, ואף מה שמחל לו מחילת בריות, אילו ימצא עכשיו עדים או ראיה שהיה חייב לו יותר ממה שהשיב לו, מוציאין מידו, ונותנין לזה. דמחילה באונס היתה. דלא אמרינן בבי ראי אגב אונסיה גמר ומקנה. ובסוף דבריו אמר ולגבי מחילת שמים, הנה בשמים עדין וסדרו שלא מחל אלא באונס. עד כאן לשונו לענייננו כי קצרתי בהם לאהבת הקיצור. עתה עין השכל יביט שאם בשביל הפסד הממון אמרינן דנאנס ומחל שלא ברצונו, ואין מחילתו מחילה. כ"ש וק"ו בשביל צערא דגופא, שודאי נאנס לומר שהיה מוחל התנאי שביניהם ואותה המחילה היא באונס דלא הוי מחילה. כ"ש בנדון דידן שהמעשים מוכיחין שאותם הדברים הבל המה, שהרי אם היה כונת הק"ק לפדותו בממונו היו קורעין קודם הכל השטר חוב שעליהם, אלא ודאי שגם שהרב זלה"ה אמר להם שיפדותו משלו, והם בעת ההיא לא פדוהו אלא בלב שלם, על סמך מה שיבא מאחינו אשר בגולה. ואפי' מה שאמר הרב פדוני משלי, הכונה בעצמה היא זאת שיפדותו על סמך מה שיכתוב לאחינו אנשי גאולתינו שישלחו בפ"י לשם פדיונו. ותחלת המחשבה סוף המעשה, שכך כתב לכל גלילות אשכנז שישלחו בפירוש לשם פדיונו. זאת ועוד, כי אם פרנסי הק"ק חושבים למחילה מה שאמר הרב זלה"ה פדוני משלי, שדי בדברים אלה לבטל התנאי א[שר] כתוב וחתום בשטר עליהם. איך לפי סברתם לא יחשבו יותר ויותר בכפלים השטר שעשה אח"כ הרב זלה"ה עם הק"ק, שע"י כתביו שיכתוב לגלילות האשכנז, לשלוח לשם פדיונו ונתרצו הק"ק בזה, למה שטר זה ומחילה זאת שנתרצו יחד, לא יהיה בו כח לבטל מה שאמר להם פדוני משלי, כי בודאי מעשה השטר והתנאי אשר ביניהם, אלימא טפי לעקור ולבטל מה שאמר להם פדוני. וכבר הרב ז"ל קיים תנאו, וכתב כמה כתבים. אם מזלם גרם שלא בא כי אם מעט מזער, כאשר הם בעצמם מודים, מה חיוב נשאר על הרב. ודאי לית [דין] צריך בשש לפי קוצר דעתו, שלא נשאר על הרב זלה"ה חיוב כלל ועיקר.

ולפי שראיתי שבכלל טענותי[הם] הגדילו המהומה באומרים שהפסידו על הרב זלה"ה ששת אלפים גרוש, נפלא בעיני כי שארית בני ישראל לא ידברו כזב. וממני לא נפלא הדבר הזה כי אמת הוא שעל הרב והשנים האחרים עלה סך ההפסד בהוצאותיו הסך [הנז']

אבל אמיתות הדברים הוא שמחצה על אהרן ומחצה על בניו. והק"ק קבלו קרוב לשלשה אלפים מהשנים אחרים. ואל תשיבני מדברי הרב זלה"ה, שכתב לארץ מרחקים שפדוהו בששת אלפים. כי הלא הרב זלה"ה נתכוון [לזכות] את ישראל, שיכמרו רחמיהם לשלוח ביתר שאת, כדי להוציא מעליהם כמה חובות אחרים, שהק"ק היו [חייבים] לאלפים ורבות. והרי למדונו הפוסקים שאפי' בשעת מיתתו, אדם עשוי שלא להשביח את עצמו, גם [עשוי ש]לא להשביח את בניו, כ"ש לפדות עם עני ודל. אמנם מפרנסי הק"ק שאומרינן עתה שהפסידו סך זה, ושרצונם בזה... שלפחות ידונו למחצה לשליש ולרביע, תמהני שלא ניתן ליכתב דברים אשר לא כן. ולפי שראיתי מפייהם הוציאו מלין דרך גוזמא דומה... באומרים שיש ליתומה סך אלף גרוש, בצפת מלבד כמה וכמה שמושי ערש ותכשיטי זהב וכסף וגלוי [וידוע] לפניו ית' והודעתי נאמנה כי לא יש במעות בעין, דבר שראוי לעשות לה גדוניה לכבוד הרב אביה כי הסך הוה נתקבץ... אותם המעות על בטחון משכונות כסף וזהב כדי ש... ותלבש כפי כבוד בית אביה. כי בודאי אם ח"ו לא יבואו לידי גביית החוב שחייבים הק"ק אשכנזים [לפי] סברתם לא תוציא הבת גדוניה, כי אם כאחת מהעניות. גם הציקתני רוח בטני בדקדקי שכמו... יורו זיקים אחר הרב זלה"ה באומרים שמת"ר גרוש כתב עליהם אלף ומאתים בהמשך חמשה שנים] אמת כי יתכן שמי לא ידע את משפט הארץ, בעיניו יפלא, אבל אנחנו היודעים ובקיאים בנשך ה... לערך חמישים לקי בכל שנה כאשר יקחוהו מן הגוים, מכירין אנחנו החסד הגדול כשבני ברית נותנין מעותיהם ערך עשרים לקי, ובפרט כאשר היטיב הרב שלא יקח הפירות מדי שנה בשנה, כי יחשב לו [לצדקה], ולענין ההיתר כבר נהגו כל קהלות הקדש במקומות אלו, ליקח מבני ברית מעות בריות על שעבוד... בני ישראל הבאים מארבע כנפות הארץ. וסיבת ההיתר הוא, יען לא אסרה התורה זולת הרבית הבאה [מן] הלוח למלוח, אמנם ראובן יאמר לשמעון, הילך עשרה גרוש מביס, והלוח ללוי מאה גרושו' מ[ותר] כאשר הוזכר דין זה בפוסקים והביאו הטור ביורה דעה סי' ק"ס, באופן שגם עתה שהמלוים אינן [לוקחים] מכיס הלוחים אין בזה דין רבית כלל. אשר על כן כל אשר עשה הרב זלה"ה כדין וכהלכה עשה ואין [להרהר] אחריו ח"ו. וחזרנו לדון שהחוב שחייבים הק"ק לרב זלה"ה אין בו שום פקפוק. ומה מאד נפלאיתי [על] הפרנסים המבקשים צדדין וצדי צדדין לפטור עצמן בטענות דחיות, אין בהם ממשות, ולא די... ממה שמוחזקים אינן יכולין לגבות מיתומים קטנים כי תפיסה לא מהני אלא בדבר (שיכולין) שתפסו... לא ראה דמגו שהיו יכולין לתכחיש ולומר לקוח

הוא פדנא דבנו אקיקלי דיתומים זילו פייסו ליתמי דלטעמיה אזיל. זה היה נראה כדי לדחות ס[ברת] מהר"ר איסרלן וראייתו. אמנם כד דייקנן חזינן מדברי מהר"ר איסרלן מיוסדים על אדני האמת, כי לעולם ת... דאיכא למיחש לצררי אין ב"ד נזקקין ואין כחם יפה, כמו שהודה רב נחמן, וכן כדומה לזה בכל מה שיוכלו ב"ד לטעון [לטובת] היתומים טענינן. דב"ד אביהם של יתומים. וכן אם הסברה מחייבת להמתין עד שיגדלו היתומים כי [טענו] טענה כשיגדלו לבטל הש"ח אפי' הוא מקויים. אבל דברי רב נחמן בענין ההוא... אלא כי ראה רב נחמן, שאדרבה אם יתארך הדבר עד שיגדלו היתומים יהיה יותר רע, שיחזיקו בחזקה... ויותר בהאריך הזמן, אז יש לדיין לוותר אפי' שלא יעשה דין ממש אלא בתורת פשרה כמו שאמר להם זילו פייסו... יש כח ביד הדיין לעשות זאת. וזאת היא כונת מהר"ר איסרלן. ולכן הרב הבית יוסף ז"ל הביא סברתו... הפשרה לומר כי גם על היתומים יש כח לדיין לעשות פשרה בדבר הנראה אליו שהוא תועלת ליתומים כשידין... ההיא אז אפי' שהם קטנים ידין כטוב בעיניו, וגם הר"ן בס"י ל"ה כתב דומה לזה ע"ש אשר בנ"ד שגם אילו היה על הרב זל"ה חיוב גמור בשטר מקויים, שאין בזה תועלת ליתומים להזדקק אליהם, ודאי לית דין ולית דיינא שיזדקק לנכסיהם. כ"ש וק"ו שכבר הוכחתי שאין על הרב חיוב כלל, כפי דעתי הקצרה, ובוה יצאתי ידי חובת התורה, שחייבה שהאפוטרופסים יהפכו בזכות היתומים, וחיוב על הב"ד להעמיד אפוטרופוס להפוך בזכות היתומים, ולשמוע מפיו טענותיו בזכות היתומים, אפי' אם אין בטענות ממשות, כמו שכתב הראב"ד זל"ה והביא סברתו הרב הבית יוסף בחיבורו⁵. זאת נתתי אל לבי להפך בזכות היתומה בת הרב זל"ה. ועתה על עיני העדה שבשלשה ארצות, לבחור בטוב ולמאוס ברע, ולהוציא דין יתומת הרב הגז' לאורה, ולבחור דרך ישרה, ובזכות הדין והפשרה, תחזור ליושנה העטרה, כדכתיב ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה, אני המדבר בצדקה נפש דלה ולא רץ שחה.

הוא בידי מהני תפיסתם. אבל בדבר שיש עליהם ש"ח קיים אין בזה דין [תפוסה] והרוצה לעמוד על עיקרן של דברים יעיין בטור ח"מ סי' ק"י. אמנם הפלא ופלא שהעמיקו שאלה... שיבא דבר רבני שלשה ארצות. שגם מעט מועד מעות בעין שיש בצפת תוב"ב למזונות[יה] ולנדרונייתה עולה על לבם שהרבנים הגז' יגזרו שיתנו אותם בידם. ולבית דין טועין לא חייש[ינן] כ"ש לבית דין הצדק שבשלשה ארצות דכבי דינא דר' אמי ור' אסי חשיבי שכך יעלה על לבם.

הן אמת שהרב מהר"ר איסרלן כתב בס"י קצ"ב שרי להו לב"ד לוותר בממון היתומים חוץ מן הדין כדי להשקיט מריבות וקטטות וכך פסק הרב מוהרי"ק ז"ל בחיבורו הקצר⁴. אמנם לכאורה הם דברים תמוהים, שהרי כל שאמרו אין נזקקין לנכסי יתומים קטנים, על הבית דין קא מיירי, שאין להם רשות להזקק לדון דין כזה על הדין של קרקע שביד היתומים, שנתברר ע"פ עדים שהיא גזולה, שפסקו הדין שמוציאין אותה מידם. הוקשה לפוסקים מעיקרא [היאך] יתכן שיתברר ע"פ עדים, והא קימא לן שאין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין, ויתומים קטנים כליתנהו גינהו. ונדחקו הפוסקים לישוב ענין זה כאשר תראה דברים אלו בבית יוסף בחיבורו הגדול בח"מ סי' ק"י בשם הרשב"א ובשם בעל התרומות ע"ש. ואלמלא דמסתפינא הייתי דוחה דברי מהר"ר איס[רלן] לפי שראייה שהביא הם מדברי רב נחמן כאשר עיניך תראינה מישרים שם בח"מ סי' י"ב והרב ה... הביא בס"י ק"י בשם בעל התרומות ז"ל נשאל רבינו האיי היאך איפשר שש"ח מקויים לא יגבו מן ה[יתומים] עד שיגדלו דא"כ יאבד ממון בני האדם בידם ויאכלו אותו והשיב זה שקשה בעיניכם כבר נתקשה [רב] נחמן ואמר מריש לא הוה מזדקקנא כיון דשמעית יתמי דאכלי דלאו דידהו ליזלו בתר שבקיהו מז[דקקנא] ואפ"ה שלחו מתם שמתוהו וכו' אלמא דאי איכא חשש צררי ושוב לא מזדקקנא. עכ"ל. הגה בראות כי רב נחמן היה בסברתו שראוי לפעמים להזדקק להוציא מן היתומים בכח ב"ד יפה לכן אמר שם... בעניין

סימן ו.

האשה או ליד ה[שליח] שעשה עד שיתנה שאם לא יבוא ראובן המגרש מהיום עד י"ב חדש יהיה גט. ואם יבא לא יהיה גט. וזה לשון הכתוב בשטר השליחות: „בפנינו עדים ח"מ התנה כ"ר כליפא הגז' עם כ"ר אברהם השליח הגז' שלא ימסור הגט הגז' ליד מ' סת א"ל אהל

שאלה. ראובן שהיה נחפו לילך, ורצה לגרש אשתו בגט זמן, והלך אצל הסופר וצוהו לכתוב גט לאשתו כדין וכהלכה, וכן ציוה לעדים לחתום וקודם כתיבת הגט מינה שליח להוליך הגט לאשתו או הוא או שלוחו עד ק' שלוחים. והתנה עם השליח, שלא ימסור הגט ליד